

Γράφει ο Γιώργος Κορδομενίδης

Στο σύνολο των τιμητικών γεγονότων για τα εκατό χρόνια από τη γέννηση του Γιώργου Σεφέρη και τα τριάντα από τον θάνατό του, οι εκδόσεις γενικού και ειδικότερου ενδιαφέροντος διεκδικούν το δικό τους αναλογικό μερτικό. Στο πρώτο από τα βιβλία του σημερινού «Αναγνωστήριου», που κυκλοφόρησε στις αρχές του καλοκαιριού, μάλλον δεν δόθηκε η δέουσα προσοχή. Το δεύτερο, εκτός εμπορίου, αποτελεί μία από τις εκδοτικές πρωτοβουλίες της Ομάδας Εργασίας Ετους Σεφέρη, που συνέστησε το Υπουργείο Πολιτισμού, υπό την προεδρία του Δ.Ν. Μαρωνίτη.

Σεφέρης - Κύπρος - Μικρασία

Φώτης Δημητρακόπουλος, *Σεφέρης, Κύπρος, επιστολογραφικά και άλλα*. Αθήνα, Καστανιώτης 2000, 237 σελ.

Γιώργος Σεφέρης, *Μικρασιατικά. Μέρες 1948-1950. Τρεις μέρες στα πετροκομμένα μοναστήρια της Καππαδοκίας, Yorgos Seferis. Anadolu. Günlük 1948-1950. Karadokya, Kaya Manastirlarında üç Gün*. [δίγλωσση έκδοση, ελληνικά και τουρκικά] Μετάφραση: Gülsün Aksoy Ayvalis. Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού [Ομάδα Εργασίας Ετους Σεφέρη] και Εθνικό Κέντρο Βιβλίου 2000, 243 σελ.

Γόνιμη συμβολή στη βιβλιογραφία Σεφέρη αποτελεί η δημοσίευση από τον Φώτη Δημητρακόπουλο, σε έναν τόμο, 14 εργασιών του για την αλληλογραφία του πρώτου Έλληνα νομπελίστα ποιητή, για τα πρόσωπα με τα οποία ανταλλάσσει επιστολές, και για τη σχέση του με την Κύπρο. Οι τέσσερις από τις εργασίες αυτές βλέπουν το φως για πρώτη φορά, ενώ οι υπόλοιπες δέκα έχουν πρωτοδημοσιευτεί σε εφημερίδες και περιοδικά στη διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας.

Καθηγητής της νεοελληνικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ο Φώτης Δημητρακόπουλος αιτιολογεί πειστικά το ενδιαφέρον του για τον επιστολικό κόσμο του Σεφέρη, γράφοντας:

Παρά τις διάφορες εκδόσεις επιστολών νεοελλήνων συγγραφέων, δεν έχει εκτιμηθεί και αξιολογηθεί φιλολογικά η αλληλογραφία ως γραμματειακό-λογοτεχνικό είδος κι απ' όσο ξέρω δεν έχουμε ούτε διατριβές σε τέτοια θέματα. Μέγας πλούτος ειδήσεων και μαθήσεων απορρέει μέσα από τις αλληλογρα-

φίες, και για τον απλό αναγνώστη και τον επιστήμονα, όχι μόνο φιλόλογο αλλά και ιστορικό, κοινωνιολόγο και ει τι άλλο.

Ο ίδιος ο Σεφέρης, μας θυμίζει ο Δημητρακόπουλος, πρόσχε την αλληλογραφία του, κρατούσε αντίγραφα των γραμμάτων που έστελνε και ταξινομούσε τις επιστολές που ελάμβανε. Μάλιστα, σε επιστολή του της 16.8.1941, από το Γιοχάνεσμπουργκ, γράφει στον Τίμο Μαλάνο, στην Αλεξάνδρεια:

Τώρα κάθισε σε παρακαλώ και γράψε μου. Μην ξεχνάς πως οι τελευταίοι τόμοι των απάντων σου θα είναι η αλληλογραφία σου. Λοιπόν εμπρός. Μάθε πως από τώρα αρχίζει η εποχή της λογοτεχνίας με ιδιωτικά γράμματα...

Μολονότι το μεγαλύτερο μέρος της αλληλογραφίας του Σεφέρη με τον κοσμοπολίτη Κύπριο φίλο του Ευάγγελο Λουίζο παραμένει αδημοσίευτο, ο Δημητρακόπουλος στο βιβλίο του αυτό παρουσιάζει μερικές μόνο επιστολές του Λουίζου προς τον κριτικό Αντρέα Καραντώνη, στις οποίες γίνεται πολύς λόγος για τον κατοπινό νομπελίστα. Η ει-

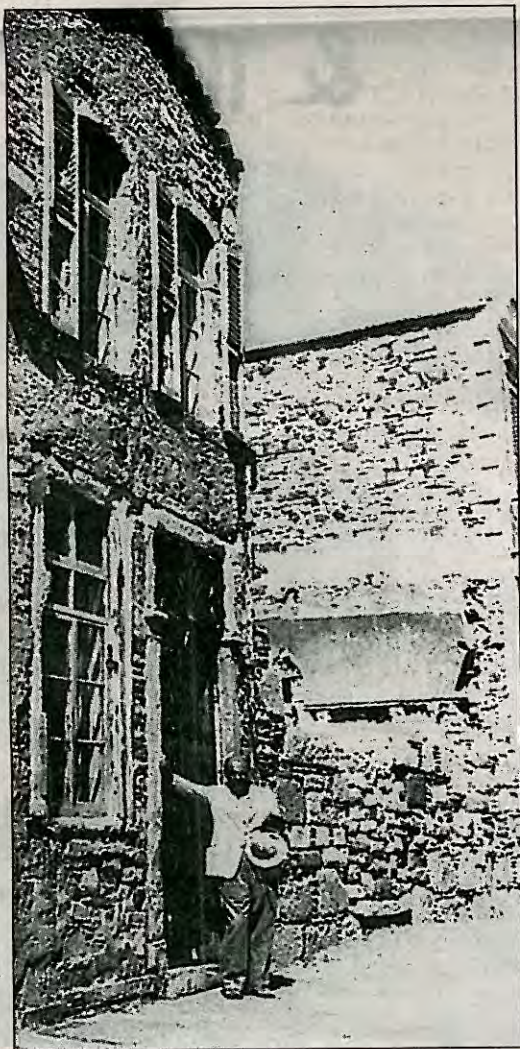

«... η μοίρα μου... μ' έφερε εδώ σ' αυτό το γυρογάλι»

κόνα του αριστοκράτη λόγιου, κατά την προσφώνηση του Σεφέρη, συμπληρώνεται από τον Δημητρακόπουλο με την δημοσίευση άγνωστων φωτογραφιών, ποιημάτων του Λουίζου (με ψευδώνυμο) και κατατοπιστικών κειμένων. Στον ίδιο τόμο αξίζει να σταθεί κανείς ξεχωριστά στις επιστολές Σεφέρη προς τον Νίκο Καββαδία, τον Άγγελο Κατακουζηνό, και τον Σταύρο Παπασταύρου, καθώς και σε επτά επιστολές του από την Κύπρο και τη Βηρυτό σε διάφορα πρόσωπα, στη διετία 1953-1954. Επίσης, στις

έξι επιστολές που έστειλαν στον ποιητή για τη συλλογή του *Κύπρον, ου μ' εθέσπισεν* ο Γιώργος Αποστολίδης, ο Σπύρος Βασιλείου, ο Γ. Π. Σαββίδης, ο Νίκος Κρανιδιώτης και ο Νάνος Βαλαωρίτης. Τέλος, σε ένα άγνωστο έως τώρα, ανολοκλήρωτο, «κυπριακό» ποίημα του Σεφέρη.

Το σύνολο των κειμένων και του υλικού που παρουσιάζεται συμβάλλει στο να φωτιστεί ακόμη λίγο η ζωή και το έργο του ποιητή που σηματοδότησε τη «στροφή» της νεοελληνικής ποίησης.

Ο Σεφέρης έξω από το σπίτι των παιδικών του χρόνων στα Βουρλά της Μ. Ασίας

Ο τόμος *Μικρασιατικά* κυκλοφόρησε με αφορμή το διεθνές συνέδριο «Γ. Σεφέρης: ποιητής μεταξύ Ανατολής και Δύσης» (Σμύρνη, 2-5 Οκτωβρίου 2000), συμπληρώνοντας με τον τρόπο του τη μεγάλη έκθεση πολυμέσων για τον Σεφέρη, που πρωτοπαρουσιάστηκε στη Σμύρνη και λειτουργεί αυτόν τον καιρό στην Αθήνα (Γκάζι), χωρίς να είναι γνωστό αν προγραμματίζεται η μεταφορά της εν όλω και στη Θεσσαλονίκη. (Η έκθεση φωτογραφιών που τράβηξε στη διάρκεια της ζωής του ο Σεφέρης θα παρουσιαστεί στη Θεσσαλονίκη τον ερχόμενο Φεβρουάριο, από το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, στο πλαίσιο της Φωτογραφικής Συγκυρίας).

Υπό τον τίτλο *Μικρασιατικά* δημοσιεύονται οι ημερολογιακές σημειώσεις που κράτησε ο ποιητής όταν βρισκόταν στην Τουρκία (1948-1950), οπότε και επισκέφθηκε την Κωνσταντινούπολη, τη Μικρά Ασία (και τη γενέτειρά του, Σμύρνη), καθώς και τα μοναστήρια της Καππαδοκίας.

Μολονότι οι σημειώσεις αυτές του Σεφέρη δεν ήταν άγνωστες (περιλαμβάνονται στις *Μέρες 1948-1950*), δεν χάνουν το ενδιαφέρον τους έτσι όπως παρουσιάζονται δίγλωσσες στην πρόσφατη έκδοση της Ομάδας Εργασίας Ετους Σεφέρη και του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου, έκδοση με πολύ συγκεκριμένη οπτική.

Η οπτική αυτή φαίνεται να αποκτά ξεχωριστή σημασία, επειδή μάλλον πρόσφατα «ανακαλύπτεται» η προέλευση του Σεφέρη (αλλά και προηγούμενος του Καβάφη, του Βάρναλη, του Βενέζη, κατόπιν του Ερπειρίκου, του Τσίρκα και τόσων άλλων) από τον περιφερειακό Ελληνισμό.

Τα *Μικρασιατικά* βοηθούν να ξαναδούμε τη σχέση του Σεφέρη με τον γενέθλιό του τόπο. Η συνηθισμένη εικόνα που έχουμε για την ελληνική Σμύρνη των αρχών του 20ού αιώνα, πριν από

την καταστροφή του 1922, είναι εικόνα ευημερίας και ανάπτυξης. Ο νεαρός Σεφέρης (γενν. 1900) δεν είχε στο μυαλό του την ίδια ακριβώς εικόνα. Εγγραφε χαρακτηριστικά:

Η Σμύρνη ήταν το ανυπόφορο σχολείο, τα πεθαμένα βροχερά κυριακάτικα απογέματα πίσω από το τζάμι, η φυλακή. Ένας κόσμος ακατανόητος, ξένος και μισητός. Η Σκάλα του Βουρλά ήταν ό,τι αγαπούσα [...] ήταν για μένα ο μόνος τόπος που, και τώρα ακόμη, μπορώ να ονομάσω πατρίδα με την πιο ριζική έννοια της λέξης: ο τόπος όπου βλάστησαν τα παιδικά μου χρόνια [...] Αν η ζωή μου έγινε όπως έγινε και ξετυλίχτηκε πάνω σε δυο παράλληλους δρόμους — έναν δρόμο υποχρεώσεων, υπομονής και συμβιβασμών, κι έναν άλλον όπου περπάτησε χωρίς συγκατάβαση, ελεύθερο, το βαθύτερο εγώ μου — είναι γιατί γνώρισα κι έζησα, τα χρόνια εκείνα, δυο κόσμους ξεχωρισμένους καθαρά: τον κόσμο του σπιτιού της πολιτείας και τον κόσμο του σπιτιού της εξοχής.

Η ατμόσφαιρα των σημειώσεων προκύπτει ανάγλυφη από το απόσπασμα αυτό — ατμόσφαιρα φορτωμένη από αναμνήσεις και νοσταλγία αλλά και από αγάπη για τον ιστορικό και σύγχρονο χώρο.

Ο Σεφέρης, σχολιάζει στο σύντομο μα περιεκτικό Προλογικό Σημείωμα ο επιμελητής του τόμου, Μιχάλης Πιερής, κοιτάζει τα πράγματα από τη σκοπιά ενός Ευρωπαίου ουμανιστή συγγραφέα και διανοούμενου, από τη σκοπιά της κατασταλαγμένης πίκρας και της ώριμης μελαγχολίας που αγγίζει τα όρια της σοφίας και της ισορροπημένης καλοσύνης.

Αλλά θα χρειαστεί να επανέλθω στον Σεφέρη, καθώς κυκλοφορεί ήδη από το ΜΙΕΤ ο τόμος *Οι φωτογραφίες του Γιώργου Σεφέρη*.